

Mitkat eivät halua voittaa ketään

J a r i K o k k o

Kiintoisimpia ilmiöitä Venäjän 1980-90-lukujen kulttuurissa on ollut parrakkaiden, raidalliseen merimiespaitaan pukeutuneiden Mitkojen vodkahuuruisen poikkitaiteellinen liike, jonka keskeiset teesit löytyvät Vladimir Šinkarjovin 1984-1990 kirjoittamasta kahdeksanosaisesta teoksesta *Mitki* (Mitkat).

Mitka-liike syntyi Leningradissa 1984. Itse syntymästä on yhtä monta versiota kuin kertojaakin, mutta yhteistä kaikille versioille on se, että liike sai alkunsa Vladimir Šinkarjovin kirjoitelman innoittamana. Kyseessä oli *Mitki*-teoksen ensimmäinen osa, jonka Šinkarjov itse kertoo alunperin kirjoittaneensa pilkkataksen ystävänsä Dmitri Šaginia, jolle oli jostain syystä suuttunut. Šinkarjov loi Šaginin hahmon pohjalta perustan uudelle ”nuorison massaliikkeelle” (massovoje molodjožnoje dviženije). Liikkeen nimi tulee Šaginin etunimestä Dmitri, jonka hellittelymuoto on yksikössä *Mitjok* (Mitka) ja monikossa *Mitki* (Mitkat).

Šinkarjov jatkoi Mitka-kirjoitteluaan (kirjoitukset levisivät yleiseen tietoisuuteen samizdat-muodossa). Hän kertoo vasta toisen osan jälkeen oivaltaneensa, että tällaisella hahmolla oli todellakin sosiaalinen tilaus. Myös Dmitri Šagin ihastui alkuhämmyksensä jälkeen ideaan ja alkoi käyttäytyä Šinkarjovin käsikirjoituksen mukaisesti ottaen paikkansa liikkeen johtohahmona, eräänlaisena perus-mitkana. Pian monet Šinkarjovin ja Šaginin ystävätkin alkoivat omassa elämässään toteuttaa Šinkarjovin Mitka-mytologiaa. On tosin vaikea sanoa missä määrin Mitkat elivät Šinkarjovin kirjoitusten mukaisesti ja missä Šinkarjov vain kuvasi heidän elämäntapaan-

sa ja ajatuksiaan.

Aivan tyhjää ei Vladimir Šinkarjov liikettä luonut. Jo hänen samizdat-romaaninsa *Maksim i Fjodor* (1980) sisältää paljon yhtäläisyyksiä Mitka-filosofian kanssa. Teos oli erittäin suosittu Leningradin underground-piireissä, joten Mitkat eivät ilmentyneet täysin vieraalle maaperälle. Mitka-liikkeen perustajaryhmä koostui kuvataiteilijoista, joilla oli ollut yhteistä toimintaa jo aikaisemminkin. Vuonna 1981 he järjestivät yhteisnäyttelyn nimellä ”15 leningradilaista taiteilijaa”. Jossain määrin esikuvana ja jopa henkisenä isänä liikkeelle on ollut myös Dmitri Šaginin kuvataiteilija-isä Vladimir Šagin, yksi jäsen nk. *Arefjevin ryhmässä*, jonka katsotaan jo 1940-luvun lopulla luoneen pohjan leningradilaiselle underground-kulttuurille.

Mitkojen esi-isistä puhuttaessa Vladimir Šinkarjov mainitsee useita nimiä aina Avvakumista Puškinin, zenistä Venedikt Jerofejeviin ja kaikkea siltä väliltä. Useimmiten mainitaan kuitenkin Arefjev ryhmineen sekä *Oberiutit*. Oberiun ja Mitkojen välillä löytyy yhtäläisyyksiä esimerkiksi poikkitaiteellisuudesta, omasta kielestä, happeningeistä sekä pyrkimyksestä vapautua sosiaalisista ja esteettisistä sidonnaisuuksista.

Suurin osa Mitka-liikkeen keskeisistä jäsenistä on kuvataiteilijoita. Mitkojen näyttelyitä on ollut eri puolilla maailmaa, myös Suomessa. Vuonna 1997 Mitkat avasivat oman gallerian Pietariin. Taidenäyttelyt ovat kuitenkin vain osa liikkeen toimintaa. Ainakin suuren yleisön silmissä kiinnostavampia ovat olleet erilaiset happeningit, televisiossa pyörinyt Mitka-show, konsertit ja ennen kaikkea kaikesta toiminnasta läpi paistava mitkalainen elämänsenonne. Itse asiassa Mitkat toimivat lähes koko taiteen kentällä.

He kirjoittavat proosaa ja runoja, ovat julkaisseet levyjä, tehneet elokuvia, ja heillä on internetissä omat kotisivut (<http://www.kulichki.com/mitki>), joilla Mitkojen tuotantoa esitellään varsin laajasti.

Mitkojen peruspiirteisiin kuuluu vahva itseironia ja elämän jatkuva karnevalisointi todellisuuden paineista ja sovinnaisuuksista irrottautumisen keinona. Mitka on lempeä. Riitaa voi tulla ainoastaan siitä, kuka ottaa pisimmän ryydyn vodkapullosta. Itsekkyys ja snobismi on Mitkalle vierasta, sillä Mitka ei halua voittaa ketään. Mitkoilla on oma kieli tai ainakin laaja oma sanasto, joka liikkeen kulta-aikana (1986-91) levisi laajempaankin käyttöön.

Mitka kommunikoi paljon erilaisin elokuvasitaatein, joilla ei ole mitään suoranaista tekemistä kulloisenkin tilanteen kanssa.

Mitka voi pukeutua miten hyvänsä, mutta toivottavaa olisi 50-luvun beatnikkien tyyli. Ainoa ehdoton rajoitus koskee muotivaatteita: niiden käyttö ei ole sallittua. Eräänlaiseksi Mitka-univormuksi on kuitenkin muodostunut raidallinen merimiespaita, harmaa toppatakki ja parta.

Mitkan kasvoilla vuorottelee kaksi liioiteltua ilmettä: lähes idioottimainen lempeys ja sentimentaalinen alakulo. Kaikki hänen äänenpainonsa ja liikkeensä ovat lempeitä, mutta energisiä. Tästä johtuen

Dokasin Grebenštšikovin kanssa -88

(Kerrotaan Dmitri Šaginin nimissä)

Niin, rakkaat veljet, ei ole mitään köyhempää kuin Grebeška...

Hän ei uskalla edes lähteä ulos, kuvitelkaa!

Dokattiin Grebenštšikovin kanssa.
<http://www.kulichki.com/mitki>

Perhe kääkee hakemaan maitoa ja viemään roskat ulos... Mutta yritäpä päästä fanien ohi roskiksen kanssa! Sillä eihän kukaan ehdota hänelle: ”Boris, rakastan musiikkiasi, anna siis vien roskat puolestasi”. Vielä mitä! Sanovat vain: ”Ota tästä lasi ja juo kanssani, niin voin kehua kaikille, että olen dokannut Grebenštšikovin kanssa!”

Mutta Grebenštšikovin naama on tulipunainen laatukonjakin jäljiltä – siinä voisi saada tupakan syttymään, ja kädet tärisevät niin, ettei kitaraakaan pysty pitelemään. Hän ei noita laseja tahdo nähdä, saavat vain hänet voimaan pahoin.

Hän menee ovelle roskis käsissään ja kuuntelee: hiljaista on. Vilkaisee ulos: ei näy ketään.

Grebenštšikov pujahtaa ovesta ulos, mutta kun vain pääsee portaisiin, joku tarttuu hänen kurkuunsa takaapäin ja vetää päätä taakse. Roskis kaatuu nurin, Grebenštšikov kaatuu, sotkee jalkansa roskeen eikä ehdi saada suutaan auki huutaakseen – hänen suunsa väännetään veitsillä auki ja suuhun kaadetaan kotipoltoista...

Borja makaa henkeään haukkoen, puolisokeana ja lyötynä – fanit irvistelevät vieressä ja painelevat onnellisina rappuset alas: saatiinpa dokattua Grebenštšikovin kanssa!

Lähde: Vladimir Šinkarjov. *Mitki*. Leningrad, 1985.
<http://www.kulichki.com/mitki/russian/themitki/>

Suomennos Tomi Huttunen

vaikuttaa siltä, että Mitka on aina juhlatuulella – ja vaikka puhe saattaa joskus kuulostaa epäselvältä kiljunnalta, säilyttävät kasvot kuitenkin aina lempeän ilmeensä.

Teoreettisesti Mitka on korkeamoraalinen, mutta käytännössä hieman kevytmielinen, sillä hän tekee selvän eron moraalista tarkoittavien käsitteiden *moral* ja *nravstvennost* välille. *Moral* on ulkoapäin annettu käyttäytymismalli, aina suljettuna oleva puomi joka on helppo kiertää, ylittää tai alittaa. Se on tarpeen ihmisille, jotka haluavat antaa ulospäin miellyttävän vaikutelman. *Nravstvennost* taas on merkitykseltään lähellä omaatuntoa. Esimerkiksi: jos *moral* tarkoittaa sitä, että ei saa kiroilla, niin *nravstvennost* on sitä, ettei petä ystäviä. Mitkan moraalit on tyyppiä *nravstvennost*.

Periaatteessa Mitka on erittäin velvollisuudentuntoinen. Hän on aina valmis auttamaan lähimmäistään ja omaakin erilaisissa hanttihommissa työskennelleenä mitä erilaisimpia käytännöllisiä taitoja. Valitettavasti vain lähes kaikki mihin Mitka ryhtyy on jo ennalta tuhoon tuomittua.

Mitka on ehdottomasti epäseksuaalinen olento. Hän vastustaa väkivaltaa, niin myös seksuaalista. Suhde naisiin on ujo, veljellinen rakkaus. Sama koskee naispuolisten Mitkojen suhdetta miehiin. Naispuolinen Mitka kutsuu miespuolista Mitkaa siskoiseksi (*sistrjonka*) ja miespuolinen naispuolista veliseksi (*bratok*). Silti Mitkaa syytetään joskus seksuaalisesta holtittomuudesta, tosin Mitka epäseksuaalisenä olentona kiistää tämän jyrkästi:

Esimerkiksi D. Šagin vakuuttaa, ettei ole koskaan ollut naisen kanssa. Tämän hän sanoo ylpeänä ja katkerana silittäen samalla kolmen tyttärensä päätä. Tilanne on niin jalo ja ylevä, ettei tule edes mieleen kysyä mistä nuo kolme tytärtä ovat tulleet.

Mitkojen suhteesta yhteiskuntaan ja ympäröivään todellisuuteen kertoo hyvin seuraava lainaus:

Tavallisesti Mitka joutuu paremman juoman puutteessa nauttimaan kaikkein kamalimpia litkuja, kuten esim. Zemfiraa. Tutustuttuaan huolellisesti pulлон etikettiin ja huomattuun, että tämäkin viini on luonnollisesti valmistettu erityismenetelmillä kaikkein parhaista viinirypälelajikkeista, hän kumoaa yhdellä kulauksella lasillisen tuota kammottavaa lien-

Rock-musiikki. <http://www.kulichki.com/mitki>

tä. Tämän jälkeen Mitka toteaa iloisesti hämmästyneenä, että siinäpä vasta viinien viiniä. Ei pidä luulla etteikö Mitka maistaisi juoman todellista makua, mutta minkäs teet. Parempi iloita siitäkin vähästä kuin valittaa. Lausukaa kohteliaisuus kaikkein rumimmalle naiselle ja hän tulee aina näyttämään viehättävämmältä.

Andrei Bitovin mukaan Mitkat ovatkin vapautaneet venäläisen olemassaolon raskaudesta. He ovat osoittaneet, että vapaus ei ole kiinni ulkoisista olosuhteista vaan omasta itsestä ja näyttäneet venäläisille ne piirteet, joiden avulla he ovat selvinneet historian kurimuksesta ja näin palauttaneet venäläisille omanarvontunnon.

Šinkarjovin mukaan on erotettava toisistaan mitkalainen taide ja taide, josta Mitka pitää. Mitka voi siis pitää muustakin kuin mitkalaisesta taiteesta, mutta yleensä ottaen Mitka ei kuitenkaan pidä nk. korkeakulttuurista. Aivan kuten Mitka ei itsekään harrasta snobismia, ei hän myöskään pidä mistään hienostelevasta taiteen alueella. Taide ja luominen on Mitkan mielestä olemisen korkein muoto, kuten käy ilmi Šinkarjovin kehittelemästä maailmanrakennäjärjestelmästä.

Mitkojen "toinen paranneltu lopullinen maail-

manrakennejärjestelmä” perustuu venäläisten filosofien Nikolai Berdjajevin (1874–1948) ja Vasili Rozanovin (1856–1919) ajatuksiin. Lähtökohtana on vastaus Tšernyševskin kysymykseen ”tšto delat” (mitä on tehtävä?). Ihmisen toiminta jaetaan neljään tasoon: 1) hillon keittäminen (tuotannollinen toiminta); 2) teen juominen (kulutus, käyttö, hauskanpito, ajattelu); 3) suuteleminen (ihmisten välinen kanssakäyminen); 4) kellojen kilisyttely (puhdas luomistyö). Kellojen kilisyttely viittaa häkkilintuun, jonka elämässä ei ole muuta kuin kulkusen kilisyttäminen. Se riittää olemassaolon sisällöksi.

Tällä hetkellä liike on vielä voimissaan, vaikka suuren suosion ja ”nuorison massaliikkeen” ajat ovatkin jo takanapäin. Samalla myös painotukset ovat

hieman muuttuneet. Ennen niin tärkeää osaa Mitkojen arkipäivässä näytellyt alkoholi on keskeisten henkilöiden osalta jäänyt pois, ja Mitkat esiintyvät mielellään omilla nimillään, vaikkakin Mitka-otsikon alla. Jonkinlaista kyllästymistä pitkään kestäneeseen parrakkaan toppatakkimiehen roolin esittämiseen on havaittavissa. Šinkarjov toteaaakin itseironisesti *Bit*-lehden haastattelussa (1997):

Tänään Mitkat ovat ennen kaikkea tuotemerkki. Kaikennäköistä taidetta kutsutaan mitkalaiseksi, kunhan se vain on alkuperäisten Mitkojen tekemää. Mitkojen tuotemerkki, kissa, ei nykyään poikkea MacDonaldisin tai Coca Colan vastaavasta, paitsi että se maksaa paljon enemmän.